

21.6.2018

SORA-hankkeen väliraportti - Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä SORA-hankkeessa todetuista jatkotoimien tarpeista

Taustaa

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettamispäätöksellään 23.2.2018 (OKM/36/040/2017) käynnistänyt hankkeen, jossa tavoitteena on tehdä selvitys SORA-lainsäädännön soveltamista koskevista ongelmista sekä SORA-lainsäädännön uudistamista koskevista tarpeista ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakoulutuksessa. Tässä yhteydessä tarkastellaan myös pääsy- ja soveltuvuuskokeiden roolia soveltuvuuden arvioinnissa. SORA-selvitystä koskeva hanke ja ohjausryhmä on asetettu vuosille 2018-2020.

SORA-hankkeen yhteydessä toteutettiin maaliskuussa 2018 SORA-kyselytutkimus ammatillisen koulutuksen järjestäjille, ammattikorkeakouluille ja yliopistoille sekä soveltuvien osin opiskelijaterveydenhuollolle. Kyselytutkimusta täydentävänä toimenpiteenä järjestettiin lisäksi huhtikuussa 2018 keskustelutilaisuus muille sidosryhmille ja yhteistyötahoille SORA-lainsäädäntöä ja sen soveltamista koskevista kehittämistarpeista.

Opetus- ja kulttuuriministeriön yhdessä Opetushallituksen kanssa toteuttama selvitys SORA-lainsäädännön toimeenpanosta ja soveltamisesta on valmistunut 25.4.2018. Selvitystä koskevan raportin on tarkoitus osaltaan toimia pohjana jatkotulkinnoille ja suunnitelmalle siitä, miten SORA-lainsäädäntöä ja sen toimeenpanoa tulisi jatkossa kehittää. Raportissa on esitetty kyselyn tuloksia ja yhteenvetoja kysymyksittäin, mutta niistä ei ole tehty tarkempaa oikeudellista tulkintaa.

Kehittämistarpeet

Tulosten ja yhteenvetojen perustella voidaan todeta, että **keskeisimmät SORA-lainsäädäntöä ja sen toimeenpanoa koskevat kehittämistarpeet koskevat tiedonsaantia ja salassapitoa koulutusorganisaatioiden ja opiskelijaterveydenhuollon välisessä yhteistyössä**. Jatkossa tulee yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa selvittää se, mikä on SORA-säännösten suhde terveydenhuollon lainsäädännön terveydenhuoltohenkilöstöä koskeviin salassapitosäännöksiin. Kehittäminen saattaa edellyttää jatkossa säädösmuutoksia SORA-lainsäädäntöön. Tiedonsaantia ja salassapitoa koskevia asioita valmistellaan yhteistyössä eri hallinnonalojen välillä sekä huolehditaan tiedottamisesta, ohjeistuksesta ja kouluttamisesta eri toimijoiden yhteisissä tilaisuuksissa.

Tiedonsiirtoa ja salassapitoa koskevat kysymykset tulevat esiin myös tilanteissa, joissa opiskelijan opinnoissa ilmenneitä SORA-tyyppisiä ongelmia ryhdytään koulutusorganisaatiossa tutkimaan, opiskelija keskeyttää opinnot tai vain katoaa. Saattaa ilmetä, että opiskelija seuraavaksi hakee SORA-alalle toiseen koulutusorganisaatioon eikä alkuperäinen koulutusorganisaatio voi antaa mahdolliselle uudelle koulutusorganisaatiolle tietoa ilmenneistä ongelmista. Toisaalta ensimmäinen koulutuksen järjestäjä ei yleensä edes tiedä, että opiskelija hakeutuu toiselle koulutuksen järjestäjälle opiskelemaan samaa tutkintoa. Myös **SORA-prosessin viirellä edellyttää aiempaa selkeämpää määrittelyä**.

Selvityksen mukaan **myös huumausainetestausprosessia tulee jatkossa selkeyttää**. Huumausainetestauksen käytännöt ja prosessi koetaan usein hankalaksi ja hitaaksi, käytännöt epäyhteneväisiksi ja vastuut epäselviksi. Huumausainetestausprosessin selkeyttämistä tulee jatkossa valmistella yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa, koska opiskelijaterveydenhuollon rooli ohjauksessa on tärkeä koulutusorganisaatioiden rinnalla. Mahdolliset säädösmuutokset edellyttäisivät yhteistyötä myös työ- ja elinkeinoministeriön kanssa, koska SORA-lainsäädännön huumausainetestausta koskevat voimassa olevat säännökset vastaavat yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain huumausainetestaussäännöksiä.

21.6.2018

Koulutusta järjestävien organisaatioiden ja opiskelijaterveydenhuoltohenkilöstön yhteistyötä tulee vahvistaa niin, että opiskelijaterveydenhuollon tietoisuus SORA-lainsäädännön tavoitteista, SORA-aloista ja -tutkinnoista sekä erilaisista terveydentilavaatimuksista lisääntyy. Koulutusorganisaatioiden näkökulmasta opiskelijan toimintakyvyn ja terveydentilan arviointia koskevat lääkärinlausunnot ovat tärkeässä roolissa arvioitaessa opiskelijan soveltuvuutta SORA-opintoihin tai tutkintoihin, vaikka lopullisen päätöksen tekee koulutusorganisaatio. Pohdittava on myös aiempaa joustavammat tavat opiskelun ja sairausloman yhteensovittamiseksi. Keskeisenä yhteistyötahona kehittämisessä on sosiaali- ja terveysministeriö.

Selvityksen mukaan **SORA-lainsäädäntöä ja soveltamista koskeville erilaisille koulutustilaisuuksille, tiedotukselle, ohjeistuksille ja oppaille on olemassa selkeä tarve.** Koulutustilaisuuksia on ehdotettu selvityksessä järjestettävän yhdessä eri hallinnonalat ylittäen. Tämä vaatii yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Myös tiedottamista tulee entisestään vahvistaa eri toimijoille ja heidän välillään. Yliopistoille on valmisteilla SORA-ohje ja tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset, jotka osaltaan tulevat selkeyttämään yliopistoissa SORA-lainsäädännön soveltamista. Ammatillisen koulutuksen SORA-opas päivitetään hankkeen aikana. Yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa arvioidaan myös STM:n oppaan päivitystarve.

Pääsy- ja soveltuvuuskokeen käyttöä ja hyötyjä on tarkasteltava erityisesti ammatillisen koulutuksen osalta. Opiskelijavalinnan käytännöissä voi selvityksen mukaan olla tarkennettavaa myös valituskelpoisen päätöksen tekemisen osalta.

Jatkovalmistelussa on **selvitettävä myös opiskelijoiden opintojen ohjaus ja opiskelijan tukeminen prosessin eri vaiheissa.** Oppilaiden ohjautuminen sopiville aloille ja tutkintoihin edellyttää SORA-lainsäädännöstä tiedottamista myös peruskoulun opinto-ohjaajille ja erityisopettajille. Opiskelija ja alaikäisen huoltajat tarvitsevat tietoa SORA-lainsäädännöstä ja toimintaohjeita, ohjausta ja tukea siinä koulutusorganisaatiossa, jossa mahdollinen SORA-prosessi tulee vireille. Tärkeitä ovat kaikki tukitoimet, joilla voidaan poistaa opiskelun esteitä tai tarvittaessa ohjata opiskelija toiseen tutkintoon. Myös vammaisten henkilöiden asema suhteessa SORA-säädöksiin tulee ottaa huomioon prosessien eri vaiheissa ja tarvittaessa selkeyttää sitä. On myös saatettava paremmin tietoon opiskelijan mahdollisuus saada juridista apua oikeusavusta tilanteissa, joissa SORA-prosessi on käynnistetty. Selvitettävä on myös opiskelijan mahdollisuus opiskelijaterveydenhuollon palveluihin tai muihin sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluihin tilanteissa, joissa opiskelijan opiskeluoikeus on peruttu SORA-lainsäädännön perusteella. **Tilanteissa, joissa opiskelija katoaa kesken SORA-prosessin eikä häneen saada yhteyttä, tulee selkiyttää toimintatavat ja vastuutahot sekä tietosuojaan ja salassapitoon liittyvät kysymykset.**

Tilanteet, jossa SORA-lainsäädäntöä sovelletaan ovat harvinaisia ja yksittäisiä tapauksia jokaiselle toimijataholle. On selvää, että tilanteet ovat aina vaikeita ja prosessit pitkiä ja hankalia. Selvityksessä tuotiin esiin **ehdotus SORA-yhteistyöelimestä tai foorumista, joka jakaisi hyviä käytänteitä ja ratkaisuvaihtoehtoja SORA-valmistelun tueksi.**

Lisäksi ohjausryhmä ja kyselyyn vastanneet pitivät ongelmallisena sitä, että SORA-tapauksista **ei ole tilastotietoa.** Hankkeen aikana selvitetään, kuinka tietoa voitaisiin kerätä tarkoituksenmukaisesti.

SORA-hanke jatkuu vuoden 2020 loppuun, johon mennessä edellä kuvatut selvitykset valmistellaan ja toimeenpannaan yhteistyössä tarvittavien asiantuntijatahojen kanssa.